

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze diplomové práce

**Souvislosti korupce s výkonností ekonomiky
– případ ČR**

Bc. Karel Hanzálek

Souvislosti korupce s výkonností ekonomiky – případ ČR

Souhrn

Korupce je považovaná za velmi negativní jev. Ovlivňuje jak politické, tak ekonomické, sociální, kulturní a společenské klima ve společnosti. V poslední době je korupci a korupčnímu jednání věnována i v České republice zvýšená pozornost. Korupci je možné měřit například pomocí indexu vnímané korupce (Corruption Perception Index, CPI), který tvoří a publikuje nevládní organizace na ochranu lidských práv Transparency International. Tento index je v diplomové práci využit při korelační analýze mezi vývojem korupce a vybranými makroekonomickými indikátory. Předpokládá se, že vyšší korupce způsobuje nižší výkonnost ekonomiky, což odpovídá i zjištěním jiných autorů. Statistickou analýzou založenou na hodnocení statistické významnosti korelačního koeficientu bylo potvrzeno, že korupce vede k nižší tvorbě HDP, nižšímu objemu investic a nižšímu objemu přímých zahraničních investic. Naopak nelze potvrdit, že by korupce ovlivňovala tempo růstu HDP, tempo růstu investic či tempo růstu přímých zahraničních investic. Ukazuje se tedy, že korupce má nezanedbatelný vliv na vývoj výkonnosti ekonomiky a v důsledku toho na postavení země v budoucnu, na její konkurenceschopnost a inovativnost.

Klíčová slova: Česká republika, ekonomická výkonnost, hrubý domácí produkt, index vnímání, korupce, Transparency International, úplatkářství

1 Cíl práce a metodika

Diplomová práce „*Souvislosti korupce s výkonností ekonomiky – případ ČR*“ se soustředí na vliv korupce na výkon ekonomiky, a to konkrétně v situaci České republiky v posledních dvou dekadách. Hlavním cílem diplomové práce je identifikovat souvislosti mezi ekonomickou výkonností české ekonomiky a socioekonomickým jevem korupce. Tyto souvislosti, pokud existují, jsou identifikovány pomocí statistických testů významnosti korelačního koeficientu pro vybrané výkonové ukazatele ekonomiky a vnímání jevu korupce ve společnosti.

Práce využívá základní teoretické metody poznání (analyticko-syntetický přístup) a metody statistické analýzy dat. Konkrétně se jedná o rešerši materiálů, jako jsou legislativní normy a jejich návrhy, studie, názory, knihy, skripta, články, výroční zprávy. Klíčovými byly materiály *Od korupce k integritě*, *Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014*, *Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020* MMR ČR, příspěvky Chmelíka, Kohouta, Krajčovičové, Otáhalá, zákony týkající se postihu korupčního jednání a internetové stránky Transparency International. Za hlavní zdroje dat lze kromě Transparency International považovat Český statistický úřad a Eurostat. Pro analýzu bylo potřeba získat data sekundárního typu, tedy již zpracované údaje a výzkumná šetření, a získané údaje analyzovat pomocí metod a postupů statistické analýzy.

2 Teoretická východiska

Definice korupce vychází z latinského nominativu „*corrupti*“, což znamená „zkažení, podplacení“, odvozeného původně od pojmu „*corrumpere*“ (zmařit, zkazit, uplácet). V širším pojetí je nejrozšířenější anglosaská definice Josepha Nye „*chování, které se odchyluje od formálních povinností veřejné role pro soukromé (osobní, rodinné nebo skupinově orientované) zájmy, pro finanční nebo statusový zisk, a dále jakéhokoliv*

chování, které porušuje pravidla za účelem zvýšení soukromého vlivu". (Zpráva o korupci v České republice v roce 2002 a o plnění harmonogramu, opatřena Vládním programem boje proti korupci, Usnesení č. 473, s. 4)

Korupci lze také označit za socioekonomický jev, při kterém získává neoprávněný subjekt prospěch, výhody, a za ně naopak poskytuje jakékoliv výhody té straně, která prospěch poskytla.

Způsoby a metodika měření korupce

Korupci není v praxi možné měřit přímo, proto se využívají *nepřímé metody*, kdy se sleduje chování institucí, proces udělování dotací, přidělování veřejných zakázek a také, jak prostředí vnímají lidé, kteří v něm žijí.

Index vnímání korupce (Corruption Perception Index, CPI), vypracovávaný každoročně agenturou Transparency International, je jedním z nejpoužívanějších zdrojů pro srovnání korupce v jednotlivých zemích. Je to index složený až z patnácti průzkumů devíti různých nezávislých institucí (The World Development Report, The Institute for Management Development nebo Economist Intelligence Unit a jiné). Tyto průzkumy vycházejí z různého vzorku respondentů a mají i odlišnou metodiku zpracování výsledků. Měří vnímání korupce obyvateli, podnikateli i analytiky. Ve většině zemí jsou použity všechny kategorie zdrojů, v některých případech však mohou být použity pouze některé. Kvůli omezení vlivu korupčních skandálů, které při proplouvání médií zvedají pocit korupčního prostředí v zemi, je CPI složen z údajů za tři předchozí roky. Za korupci je považováno využívání veřejné moci pro získání soukromé i skupinové výhody (např. v případě politických stran). Nejvyšší hodnotou, kterou lze v indexu vnímání korupce získat, je 100 bodů, což označuje zemi s nejnižší mírou korupce.

Mezi země s nejnižší mírou korupce patří severské země jako Finsko nebo Švédsko, dále Island, Nový Zéland nebo Singapur. Naopak nejnižší hodnoty oscilují kolem 12 – 16 bodů, sem patří země jako Nigérie nebo Bangladéš. Česká i Slovenská republika se pohybují v současnosti kolem 40–50 bodů. (Krajčovičová, 2006, s. 20)

3 Analytická část

Pro HDP, celkové investice a přímé zahraniční investice byly definovány hypotézy, které se týkaly podobnosti či vzájemné sladění vnímání korupce a vybraného ukazatele. Byly testovány pro případ České republiky pro různá období mezi roky 1997 a 2013.

Tabulka č. 1: Přehled výsledků hypotéz

Hypotéza	Potvrzena / nepotvrzena*	
Hypotéza č. 1: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s nižším HDP	1997–2013	nepotvrzeno
	2002–2013	potvrzeno
	2002–2010	potvrzeno
Hypotéza č. 2: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s pomalejším tempem růstem HDP	1997–2013	nepotvrzeno
	2002–2013	nepotvrzeno
	2002–2010	nepotvrzeno
Hypotéza č. 3: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s nižším objemem investic	1997–2013	nepotvrzeno
	2002–2013	potvrzeno
	2002–2010	potvrzeno
Hypotéza č. 4: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s pomalejším tempem růstu investic	1997–2013	nepotvrzeno
	2002–2013	nepotvrzeno
	2002–2010	nepotvrzeno
Hypotéza č. 5: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s nižším objemem přímých zahraničních investic	1997–2013	potvrzeno
	2002–2013	potvrzeno
	2002–2010	potvrzeno
Hypotéza č. 6: vysoká korupce vykazuje vysokou míru podobnosti, čili vzájemné sladění s pomalejším tempem růstu přímých zahraničních investic	1997–2013	nepotvrzeno
	2002–2013	nepotvrzeno
	2002–2010	nepotvrzeno

Zdroj: vlastní zpracování

* Poznámka: test na významnost korelačního koeficientu, $\alpha = 0,05$

4 Výsledky a diskuse

Česká republika se potýká s relativně závažnou formou korupce, protože v hodnocení zemí Evropské unie patří podle výsledků měření Transparency International až na 23. místo.

Výsledky korelační analýzy mezi korupcí (měřenou indexem vnímání korupce CPI) a vybranými makroekonomickými indikátory se liší v závislosti na období, které je analyzováno. Souhrnně lze konstatovat, že vysoká míra podobnosti čili vzájemné sladění vyšší korupce s nižším objemem HDP, objemem celkových investic i přímých zahraničních investic, byla pro střední a kratší období prokázána, což potvrzuje znění hypotéz č. 1, č. 3 a č. 5. U přímých zahraničních investic byla tato vazba potvrzena i v nejdelším analyzovaném období 1997–2013.

Naopak vysoká míra podobnosti čili vzájemné sladění vyššího tempa růstu korupce s nižším tempem růstu HDP prokázána nebyla, stejně tak s nižším tempem růstu investic či přímých zahraničních investic. Roční tempo růstu korupce a roční tempo růstu HDP spolu nejsou korelovány tak, aby bylo možné hovořit o statisticky významné těsnosti závislosti, vysoké korupce.

Tato zjištění je možné shrnout do závěru, že vyšší korupce má vysokou míru podobnosti s nižším výkonem ekonomiky, který je měřen tím, co síla ekonomiky přitáhnout investice vytvoří: tedy objemem HDP, objemem hrubých investic a objemem přímých zahraničních investic. Někteří autoři tento nepříznivý dopad na vývoj ekonomiky vysvětlují tak, že část prostředků, které mohly sloužit pro růst HDP, jsou přelévány a stanou se tzv. transakčními náklady.

Návrhy pro boj s korupcí

K nástrojům, které lze v boji s korupcí využít, patří celková nálada ve společnosti, otevřenost, vysoká transparentnost, malý strach z oznámení podezření na korupční jednání; transparentnost při finančních transakcích a rozdělování zakázek; protikorupční linka a další možnosti anonymního nahlášení podezření na korupční jednání (whistleblowing); prevence korupčního jednání při výkonu státní služby, elektronizace komunikace a výkonu státní správy, zákon o úřednících, střetu zájmů, svobodném přístupu k informacím, viz také

materiál vlády *Od korupce k integritě. Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014*. Národní ekonomická rada vlády (NERV) navrhuje omezení veřejných výdajů na principu absolutní nezbytnosti, zavedení mechanismu schvalování na principu odbornosti, odstranění konfliktů zájmů na principu analýzy vzájemných vztahů, zavedení kontroly kvality na principu fyzických zkoušek aj.

5 Závěr

Index vnímané korupce je v diplomové práci představen a využit při analýze vzájemné vazby mezi vývojem korupce a vybranými makroekonomickými indikátory. Z výsledků vyplývá, že mezi korupcí a vytvořeným HDP, a mezi korupcí a objemem investic, existuje vysoká míra podobnosti, vzájemné sladění. Vždy je tedy nutné uvažovat o korupci jako o jednom z možných důležitých faktorů, pokud je úkolem analyzovat vývoj ekonomiky, zejména HDP. Je to vazba negativní povahy, tedy vyšší korupce vykazuje vysokou míru podobnosti s nižším ekonomickým výkonem země.

6 Seznam použitých zdrojů – vybrané bibliografické citace

BRABCOVÁ, I. *Vstup do problematiky korupce a úplatkářství*. In sborník z odborného semináře „K otázkám korupce a úplatkářství“. Praha: PA ČR, 2002.

DANČÁK, B., HLOUŠEK, V., ŠIMÍČEK, V. *Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006. 309 s. ISBN 80-2104-062-9.

Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020. Česká republika. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Prosinec 2013 – verze pro meziresortní připomínkové řízení. Praha: 2013.

- DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Korupce*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005.
- GRIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*, 2005(7), 169–173.
- CHMELÍK, J, TOMICA, Z. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011.
- KOHOUT, P. (ed.) *Boj proti korupci*. Sborník textů pracovní skupiny pro boj proti korupci Národní ekonomické rady vlády (NERV). Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV). Praha: 2011.
- LUKAŠÍKOVÁ, M., OTÁHAL, T. *Vývoj vnímané korupce v zemích Visegrádské čtyřky a Číny*. *Scientia et Societas*, 8, č. 1, s. 36-47.
- MAURO, P. *Corruption and Growth*. *Quarterly Journal of Economics*. 1995. r. CX. č. 3. s. 681-712.
- Od korupce k integritě. Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014*. Úřad vlády České republiky, Sekce koordinace boje s korupcí. Praha: prosinec 2012. 103 s.
- ROUDNÝ, R., ZILVAR J. a kol. *Korupce. Boj proti korupci ve veřejné správě*. Praha: Univerzita Pardubice a Ministerstvo vnitra ČR, 2001. 144 s. ISBN 80-71943-14-2.
- VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Profess Consulting, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1.

6.1 Legislativní normy

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

6.2 Internetové zdroje

KOTLÁNOVÁ, E. *Vztah korupce a ekonomického růstu*. [online]. 2011. [cit.2014-08-12] Disertační práce. VŠ báňská – Technická univerzita Ostrava. Dostupné na webových stránkách: <https://dspace.vsb.cz/handle/10084/84132>

PŘEPECHALOVÁ, K., RŮŽIČKA, M. *Legislativní změny po novém roce 2012, jejich dopad na stíhání korupce a k některým dalším otázkám souvisejícím se stíhání korupce*. Dny práva 2011 – Days of Law 2011 [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 ISBN 978-80-210-5916-0 (soubor) 9788021047334. Dostupné na webových stránkách: <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>

Vládní program boje proti korupci v letech 1999 – 2004. [online] Ministerstvo vnitra České republiky. Efektivní veřejná správa. 2013-11-10. [cit. 2013-11-15]. Dostupné na webových stránkách: <http://www.mvcr.cz/clanek/vladni-program-boje-proti-korupci-v-letech-1999-2004.aspx>